

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра міжнародного та європейського права

Міждисциплінарна курсова робота
на тему:
«Членство в Європейському Союзі»

Студентки 3 курсу МП-31 групи
Галузь знань 29 Міжнародні відносини
Спеціальність 293 Міжнародне право
Гвардіян Вікторії Романівни
Науковий керівник:
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародного та
європейського права

Саванець Людмила Михайлівна

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЙОГО ЧЛЕНСТВА.....	6
1.1. Правова природа Європейського Союзу та його унікальність як наднаціонального об'єднання.....	6
1.2. Інститут членства в Європейському Союзі: концептуальні підходи та визначення.....	8
1.3. Поняття та правовий статус членства в ЄС.....	11
РОЗДІЛ 2. ПРОЦЕС І УМОВИ НАБУТТЯ ЧЛЕНСТВА В ЄС.....	14
2.1. Копенгагенські критерії як умови вступу до ЄС.....	14
2.2. Етапи вступу країни до ЄС: політичні та правові аспекти.....	16
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВІ ТА ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ЧЛЕНСТВА В ЄС.....	20
3.1. Вплив членства в ЄС на національний суверенітет держави.....	20
3.2. Економічні та соціальні переваги і виклики для країн-членів.....	22
ВИСНОВКИ.....	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29
ДОДАТКИ.....	34

ВСТУП

Актуальність дослідження. У контексті глибоких політичних, економічних та безпекових трансформацій, яких зазнає Україна у зв'язку з військовою агресією російської федерації, питання членства в Європейському Союзі набуває виняткової ваги. Європейська інтеграція розглядається не лише як зовнішньополітичний курс, а як стратегія внутрішнього відновлення, правової консолідації та посилення суб'єктності України на міжнародній арені. У сучасних умовах членство в ЄС є чинником, що стимулює реформи, підвищує довіру інвесторів, зміцнює інституційну спроможність держави та забезпечує інтеграцію до простору демократії, прав людини й верховенства права. Як зазначено у Спільній заяві керівництва України, «вступ до Європейського Союзу — це історична місія нашого покоління».

Науково-практичне значення. Дослідження інституту членства в ЄС має важливе значення як для правової науки, так і для практичної реалізації євроінтеграційного курсу України. Теоретичне осмислення правової природи, механізмів набуття членства та наслідків цього процесу дозволяє сформулювати глибоке розуміння трансформацій, які необхідні для повноцінного входження до ЄС. Практично це дослідження може бути використане при розробці нормативно-правових актів, адаптації національного законодавства до *acquis communautaire*, формуванні політики у сфері зовнішніх відносин і внутрішньої адміністративної реформи.

Об'єктом дослідження є процес європейської інтеграції як система політико-правових відносин між державою-кандидатом та інституціями Європейського Союзу.

Предметом дослідження є інститут членства в ЄС, його правова природа, критерії вступу, етапи приєднання, а також правові, політичні, економічні та соціальні наслідки для держав-членів.

Метою дослідження є комплексний аналіз юридичного змісту членства в Європейському Союзі, умов його набуття, політико-правових

аспектів розширення ЄС та наслідків приєднання до Союзу з акцентом на актуальність для України.

Методи дослідження. У роботі використано низку загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Метод аналізу дозволив розглядати окремі складові процесу вступу до ЄС, порівняльно-правовий метод забезпечив можливість зіставлення досвіду інших країн-членів ЄС, системний підхід дав змогу розглядати членство як цілісне явище. Також використано історико-правовий метод для дослідження генези критеріїв вступу, логіко-дедуктивний і індуктивний методи — для формулювання обґрунтованих висновків.

Завдання дослідження включають аналіз таких аспектів:

- теоретико-правове обґрунтування природи ЄС як наднаціонального утворення;
- визначення сутності та правового змісту інституту членства в ЄС;
- систематизацію Копенгагенських критеріїв та їх нормативне закріплення;
- встановлення основних етапів вступу держави до ЄС та їх правової характеристики;
- дослідження впливу членства на національний суверенітет держави;
- виявлення економічних і соціальних переваг та ризиків, що виникають у зв'язку з членством;
- формулювання рекомендацій щодо врахування європейського досвіду для забезпечення вступу України до ЄС.

Наукова база дослідження. Теоретичне підґрунтя роботи склали наукові публікації українських і зарубіжних авторів (Бондаренко, Вдовічен, Майданик, Порайко, Окуньовська, Романюк, Юхимюк та інші), матеріали періодичних наукових видань, правові акти Європейського Союзу, документи Європейської Ради, офіційні звіти Європейської комісії, норми міжнародного та національного законодавства, а також англomовні аналітичні ресурси (Carnegie Europe, IMF, Council on Foreign Relations, EUR-Lex).

Структура курсової роботи. Курсова робота складається зі вступу, 3 розділів та 7 підрозділів, висновків та списку джерел, який містить 30 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 36 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА ЙОГО ЧЛЕНСТВА

1.1. Правова природа Європейського Союзу та його унікальність як наднаціонального об'єднання

Європейський Союз є феноменальним утворенням сучасної міжнародної спільноти, яке не підпадає під традиційні категорії ні міждержавного союзу, ні федерації, ні конфедерації. Його правова природа поєднує риси міжнародної організації та наднаціонального утворення з елементами політичного союзу. Як підкреслює Договір про Європейський Союз, «Союз заснований на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та поваги до прав людини» [3].

Однією з головних ознак правової природи ЄС є те, що його інституції мають право видавати акти, обов'язкові для держав-членів. Таким чином, «право ЄС має примат над національним законодавством у визначених сферах» [27]. Це закріплено в практиці Суду Європейського Союзу, який неодноразово наголошував, що держави-члени не можуть в односторонньому порядку відмовитись від застосування норм права Союзу.

На відміну від класичних міжнародних організацій, де держави зберігають повний суверенітет, у ЄС частина суверенітету передається інституціям Союзу. Як зазначає Майданик Л., «правовий порядок ЄС функціонує як автономна система, яка має власні джерела, суб'єктів і правові наслідки для національних правопорядків» [7, с. 89].

Унікальність Європейського Союзу як наднаціонального об'єднання полягає також у його здатності діяти від імені всіх держав-членів на міжнародній арені. Це проявляється в єдиній зовнішній політиці, загальному ринку, митному союзу та спільній валюті для частини країн (єврозона). «Європейський Союз виступає глобальним актором, спроможним формувати норми та стандарти поза межами свого географічного простору» [24].

Складність правової природи ЄС також полягає в багаторівневій структурі правовідносин між інституціями, державами-членами та громадянами. «Громадяни ЄС мають право на вільне пересування, працю, навчання та захист у будь-якій іншій державі-члені, що є унікальною формою наднаціонального громадянства» [20].

Деякі дослідники підкреслюють, що «правова конструкція ЄС є гібридом, у якому поєднуються як елементи міжнародного договору, так і ознаки конституційного ладу» [22, с. 218]. Зокрема, правова природа Союзу еволюціонувала від Європейського економічного співтовариства до політичного союзу з єдиною валютою, правовим порядком і системою контролю.

Особливу увагу заслуговує положення Договору про функціонування ЄС, де йдеться, що «Союз має виключну компетенцію у визначених сферах, включно з митним союзом, конкуренцією, монетарною політикою (для єврозони), збереженням морських біоресурсів та укладенням міжнародних угод» [3]. Така концентрація повноважень у руках інституцій ЄС свідчить про високий рівень інтеграції.

Ці характеристики не є статичними. Як зазначає дослідниця Окуньовська Ю. В., «наднаціональність ЄС є процесом, що триває, і кожна чергова хвиля розширення або реформування інституцій поглиблює його природу» [8, с. 27].

З економічного погляду, наднаціональний характер ЄС проявляється через регулювання єдиного ринку. «У рамках цього ринку товари, послуги, капітали та особи переміщуються без внутрішніх бар'єрів, а країни-члени зобов'язані дотримуватися спільних правил гри» [25].

Політичні та правові наслідки цього унікального правового порядку виявляються в тому, що країни, які стають членами ЄС, «не лише приєднуються до спільного ринку, але й погоджуються на обмеження частини свого суверенітету заради спільного блага» [1]. Це обмеження не є втратою суверенітету, а скоріше — його новим форматом у системі багаторівневого управління.

Згідно з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, «Україна зобов'язується наближати своє законодавство до *acquis communautaire*, що передбачає не лише технічне впровадження норм, але й прийняття цінностей, що лежать в основі Союзу» [19].

Таким чином, правова природа Європейського Союзу є унікальною комбінацією міждержавної співпраці та наднаціонального врядування, що вимагає від країн-членів та кандидатів на членство глибокої правової трансформації, інтеграції в єдиний нормативний простір і визнання авторитету інституцій Союзу. Як зазначає Вдовічен А. А., «вступ до ЄС — це не лише геополітичний вибір, а й правова реформація державності» [2, с. 36].

Характеристика Європейського Союзу як наднаціонального об'єднання дозволяє не лише зрозуміти його правову унікальність, а й сформулювати вимоги до країн-кандидатів на вступ. «ЄС не приймає до свого складу держави, які не поділяють його базових цінностей і не готові трансформувати внутрішню систему відповідно до загальноєвропейських стандартів» [23].

Це ускладнює процес розширення, проте водночас забезпечує стабільність і цілісність Союзу. Як підсумовує Романюк Н., «інституційна модель ЄС вимагає від нових членів не просто приєднання, а повного входження до єдиного правового, політичного та соціального простору» [16, с. 52].

1.2. Інститут членства в Європейському Союзі: концептуальні підходи та визначення

Інститут членства в Європейському Союзі є складною багаторівневою конструкцією, що охоплює не лише юридичну приналежність держави до Союзу, але й глибоку політичну, економічну, соціальну та ціннісну інтеграцію. У класичному розумінні, членство означає статус держави, що визнається інституціями ЄС як повноправний учасник інтеграційного об'єднання, наділений визначеними правами та обов'язками. Однак сучасна

європейська правова доктрина розглядає членство значно ширше — як політико-правовий механізм консолідації держав на основі спільних цінностей, норм і стандартів. Як зазначається в науковій літературі, «членство в ЄС — це не лише юридичний факт, а складний процес, що передбачає внутрішню трансформацію держави у відповідності до *acquis communautaire*» [1].

Правовий фундамент інституту членства закладено в статті 49 Договору про Європейський Союз, відповідно до якої «будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, згадані у статті 2, і зобов'язується їх дотримуватися, може подати заяву на членство в Союзі» [3]. Отже, вже на рівні первинного права ЄС членство визначається не лише за географічною ознакою, але й за ціннісним критерієм. Це принципово відрізняє ЄС від інших міжнародних організацій, що приймають учасників переважно за політичними чи економічними міркуваннями. Як наголошує Panchulidze, «на відміну від класичних міжнародних союзів, членство в ЄС базується на принципі ціннісної сумісності, яка підтверджується на практиці» [24].

Копенгагенські критерії, встановлені у 1993 році, деталізують вимоги до потенційного члена, передбачаючи стабільні інституції, що гарантують демократію, верховенство права, дотримання прав людини, функціонуючу ринкову економіку, а також спроможність прийняти зобов'язання членства [23]. У цьому контексті інститут членства постає як складний фільтр, що вимагає системного реформування всіх сфер державної політики. «Критерії членства ЄС є інструментом, що примушує країни-кандидати впроваджувати глибинні політичні та правові трансформації задля інтеграції» [9, с. 189].

Значною мірою поняття членства не є сталим: воно динамічно змінюється під впливом зовнішньополітичної кон'юнктури, внутрішніх змін у самому ЄС та нових викликів сучасності. Наприклад, після Брекзиту дедалі частіше обговорюється концепція диференційованого членства — коли країни беруть участь у різних політиках ЄС на різних умовах.

«Інститут членства дедалі більше тяжіє до моделі концентричних кіл, де повноцінне членство — лише одне з кількох можливих форм включення до європейського простору» [28].

Іншою характерною рисою сучасного розуміння членства є його взаємозалежність із внутрішнім конституційним ладом держави-кандидата. Як зазначає Вдовічен А. А., «вступ до ЄС можливий лише за умови не формального прийняття норм *acquis*, а реального функціонування демократичних інститутів» [2, с. 37]. Це означає, що кандидат повинен не лише ухвалити відповідне законодавство, але й забезпечити його дієвість, незалежність судової системи, прозорість управління, контроль за корупцією тощо.

Поряд з цим, інститут членства містить елемент солідарності. Членство не є лише доступом до ресурсів чи ринку, а передбачає готовність до взаємної підтримки й розділення обов'язків. Як підкреслює Європейська комісія, «країна-член повинна не лише користуватися перевагами єдиного ринку, але й бути готовою дотримуватися спільної політики в питаннях міграції, безпеки, бюджету тощо» [27].

Юридично членство надає державі статус суб'єкта, що бере участь в ухваленні рішень через представництво в основних інституціях — Раді ЄС, Європейському парламенті, Європейській комісії. Одночасно це означає підпорядкування рішенням Суду ЄС та прийняття зобов'язань за спільною зовнішньою політикою. Як зазначено в Договорі про функціонування ЄС, «держави-члени повинні утримуватися від дій, що можуть загрожувати досягненню цілей Союзу» [3].

Таким чином, членство в ЄС є не лише зовнішньополітичним орієнтиром, а і цілком конкретним юридичним статусом із відповідною нормативною структурою. Воно означає входження до наднаціональної системи правопорядку, інтеграцію до єдиного ринку, участь у спільних політиках і визнання наддержавного авторитету. «Інститут членства в ЄС є уособленням нового типу політико-правової суб'єктності в умовах глобалізованого світу» [22, с. 216].

Україна, яка офіційно отримала статус кандидата на членство в 2022 році, вже фактично почала імплементацію правових стандартів ЄС. Як зазначено у Спільній заяві керівництва держави, «отримання статусу кандидата є підтвердженням нашої здатності відповідати вимогам членства в Європейському Союзі» [18]. Відтак, членство в ЄС — це не тільки політична мета, а конкретний інструмент євроінтеграції, через який країна проходить шлях внутрішньої трансформації, що базується на спільних цінностях, нормах і відповідальності. Як точно сформулювала Бондаренко Т., «членство в ЄС — це не винагорода, а доказ здатності жити та діяти за європейськими правилами» [1].

1.3. Поняття та правовий статус членства в ЄС

Поняття членства в Європейському Союзі охоплює юридично закріплений статус держави, яка набула права й обов'язки відповідно до установчих договорів ЄС і бере участь у реалізації спільної політики Союзу. Це не формальне членство в міжнародній організації, а якісно новий рівень інтеграції, який передбачає включення держави до наднаціональної системи врядування. Як визначено в статті 1 Договору про Європейський Союз, «цей Договір відзначає новий етап у процесі створення дедалі тіснішого союзу народів Європи» [3]. Таким чином, членство — це форма спільного існування, побудована на глибокому об'єднанні політичних, економічних та правових систем.

Правовий статус держави-члена визначається її правоздатністю брати участь у процесі прийняття рішень у межах інституцій ЄС, виконувати зобов'язання за договорами та користуватись правами, передбаченими первинним і вторинним правом Союзу. Як зазначає Майданик Л., «членство в ЄС означає водночас участь у формуванні права і його безумовне виконання, що засвідчує унікальність статусу держави в межах наднаціонального правопорядку» [7, с. 89]. Кожна держава-член має представництво в Раді Європейського Союзу, Європейському парламенті, а її громадяни стають громадянами ЄС, що має прямі юридичні наслідки.

Цей статус надає державі численні переваги, серед яких: доступ до єдиного ринку, структурних фондів, участь у політиці безпеки, спільній зовнішній політиці, програмі «Європа для громадян» тощо. Проте одночасно накладає й обов'язки: дотримання принципу лояльного співробітництва, реалізація *acquis communautaire*, участь у фінансуванні бюджету ЄС. «Держави-члени не можуть посилатися на норми свого національного права як виправдання для невиконання зобов'язань за правом ЄС» [27].

Однією з ключових ознак правового статусу держави-члена є принцип примату права ЄС. Це означає, що у випадку конфлікту між нормами європейського та національного права — перевагу має норма ЄС. Суд ЄС у справі *Costa v. ENEL* підтвердив, що «право ЄС не може бути перевірене або обмежене державними нормами» [27]. Відтак, членство в ЄС фактично означає визнання юрисдикції наднаціонального судового органу — Суду Європейського Союзу.

Крім того, важливою складовою правового статусу є також участь у механізмах посиленої співпраці. Це дозволяє групі держав реалізовувати окремі інтеграційні проєкти без залучення всіх учасників. Така гнучкість посилює динамічність інституту членства. Як зазначає Окуньовська Ю. В., «правовий статус держави в ЄС не є одноманітним: він може варіюватися залежно від обсягу інтеграційної участі» [8, с. 28].

Україна наразі перебуває на стадії набуття цього статусу, проте вже застосовує окремі елементи європейського правового режиму. «Поступова імплементація норм *acquis* у національне законодавство свідчить про готовність держави відповідати структурі правового статусу країни-члена» [5, с. 31]. Зокрема, Угода про асоціацію передбачає обов'язкове наближення українського законодавства до норм права ЄС у сферах торгівлі, захисту довкілля, прав споживачів, енергетики тощо [19].

Правовий статус члена ЄС охоплює також політичний елемент. Членство означає визнання держави як частини єдиного демократичного простору, що поділяє фундаментальні цінності. Як зазначається у Хартії

основних прав ЄС, «Союз визнає права, свободи та принципи, що впливають із конституційних традицій і міжнародних зобов'язань держав-членів» [20].

Водночас з погляду міжнародного права, членство в ЄС є формою делегування частини суверенітету без його остаточного позбавлення. Це складне співвідношення знайшло відображення у практиці Конституційного суду Німеччини, який визнав, що «інтеграція до ЄС є допустимою лише настільки, наскільки вона не позбавляє державу здатності до самостійного конституційного існування» [27].

У підсумку, поняття та правовий статус членства в Європейському Союзі відображають нову форму державності в умовах наднаціонального врядування. Як справедливо наголошує Бондаренко Т., «правовий статус члена ЄС — це не просто юридичний титул, а показник здатності держави функціонувати у правовому, політичному та економічному середовищі нового типу» [1]. Для України це означає не лише перспективу членства, але й глибоку трансформацію усіх засад її державного ладу.

РОЗДІЛ 2

ПРОЦЕС І УМОВИ НАБУТТЯ ЧЛЕНСТВА В ЄС

2.1. Копенгагенські критерії як умови вступу до ЄС

Копенгагенські критерії — це базовий набір політичних, економічних та правових вимог, які повинна виконати будь-яка європейська держава, що претендує на вступ до Європейського Союзу. Ці критерії були сформульовані на засіданні Європейської Ради в Копенгагені 21–22 червня 1993 року як відповідь на виклики розширення ЄС після падіння «залізної завіси». Вони є формалізованим інструментом оцінки відповідності держави-кандидата базовим цінностям і функціональним стандартам, без яких інтеграція до Союзу є неможливою. У рішенні Європейської Ради зазначено, що «членство в Союзі передбачає наявність у держави стабільних інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, права людини, повагу до меншин і їхній захист, а також наявність діючої ринкової економіки» [23].

Передусім, Копенгагенські критерії мають політичний вимір. Він передбачає, що держава-кандидат повинна мати демократичну систему врядування з ефективним механізмом поділу влади, незалежним судочинством і стійкими інституціями, здатними гарантувати основоположні права та свободи. «Демократія, права людини та захист меншин становлять ціннісну вісь європейської інтеграції, без дотримання якої членство в ЄС є неможливим» [24]. Особливу увагу приділяється свободі засобів масової інформації, прозорості виборчих процесів, політичному плюралізму та ефективній протидії корупції.

Другий блок критеріїв стосується функціонування ринкової економіки. Це означає, що країна-кандидат повинна мати економіку, здатну витримати конкурентний тиск та ринкові сили всередині ЄС. Як наголошує ІМФ у своєму звіті, «успішна інтеграція держав в ЄС залежить від глибини їх економічної трансформації, що передуює вступу, включаючи реформу державного сектору, приватизацію та лібералізацію торгівлі» [26]. Важливо,

щоб економіка була не лише формально визнана ринковою, а й реально функціонувала відповідно до принципів вільної конкуренції, передбачуваності й фінансової стабільності.

Третій вимір критеріїв — здатність країни прийняти зобов'язання, що випливають з членства. Це насамперед стосується впровадження *acquis communautaire* — загального обсягу законодавства ЄС. «Держава-кандидат має забезпечити спроможність інтегрувати європейське законодавство до національного правового простору та реалізовувати його належним чином» [1]. При цьому ЄС оцінює не лише прийняття відповідних законів, а й функціонування адміністративного апарату, здатного забезпечити їх ефективну реалізацію.

Варто підкреслити, що виконання Копенгагенських критеріїв не є формальністю, а складним, багаторічним процесом. Як зауважує Бондаренко Т., «досягнення відповідності критеріям не означає автоматичного вступу, але є умовою для початку переговорів про приєднання» [1]. Такий підхід заснований на ідеї, що вступ до ЄС має слугувати каталізатором внутрішніх реформ, а не фіксацією політичного курсу.

Унікальність Копенгагенських критеріїв також полягає в тому, що вони не мають фіксованого змісту в юридичному сенсі. Вони не є частиною установчих договорів ЄС, проте стали політико-правовим стандартом, що має обов'язкову силу в рамках практики розширення. Як зазначено в документах Ради ЄС, «вимоги до країн-кандидатів можуть змінюватись залежно від викликів сучасності, однак їх фундаментальна сутність залишається сталою» [28].

На практиці ЄС розробив інструменти моніторингу відповідності Копенгагенським критеріям. Це щорічні звіти Європейської комісії про прогрес країни-кандидата, розділи переговорів щодо приєднання та механізми технічної допомоги. «Моніторинг виконання критеріїв є не менш важливим, ніж їх формулювання: через нього ЄС забезпечує, що реформаторські процеси не мають суто декларативного характеру» [2, с. 40].

У випадку України Копенгагенські критерії набувають особливої значущості, оскільки процес її європейської інтеграції відбувається в умовах збройного конфлікту та глибоких внутрішніх трансформацій. «Україна має унікальний випадок, коли відповідність критеріям розглядається не лише як формальне зобов'язання, а як національна стратегія відновлення та модернізації держави» [16, с. 50]. Уже сьогодні Україна реалізує десятки реформ, що відповідають вимогам критеріїв: судова реформа, антикорупційна політика, дерегуляція, цифровізація управління. Як зазначено у Спільній заяві керівництва держави, «виконання Копенгагенських критеріїв є основою для нашого наближення до Європейського Союзу» [18].

Однак варто визнати, що ці критерії залишаються високим бар'єром для багатьох держав. Як справедливо наголошується у звіті Carnegie Europe, «вимоги до держав-кандидатів у багатьох випадках вищі, ніж до деяких поточних членів, що свідчить про еволюцію стандартів Союзу» [24]. Це породжує дебати про справедливість і рівність у процесі розширення, проте водночас підтверджує послідовність ЄС у захисті власних засадничих принципів.

Таким чином, Копенгагенські критерії становлять не лише набір умов для вступу, а справжню архітектуру входження в європейський простір. Вони визначають не лише рівень демократичної та економічної зрілості держави, а й її ідентифікацію з європейським проєктом. Як точно зазначає Романюк Н., «Копенгагенські критерії стали універсальним мірилом європейськості, до якого апелює не лише ЄС, а й громадяни держав-кандидатів» [16, с. 53]. У випадку України це мірило стало одночасно дороговказом реформ, фактором національного єднання та доказом цивілізаційного вибору.

2.2. Етапи вступу країни до ЄС: політичні та правові аспекти

Процес вступу держави до Європейського Союзу є формалізованим, багаторівневим та детально врегульованим політико-правовим механізмом,

спрямованим на досягнення високого рівня відповідності стандартам ЄС. Він включає чітку послідовність етапів, що розвиваються у тісному діалозі між державою-кандидатом і інституціями ЄС. Як підкреслює Вдовічен А. А., «вступ до ЄС є не одномоментним актом, а довготривалим процесом поступової адаптації, що охоплює політичну, економічну, адміністративну та правову трансформацію держави» [2, с. 36].

Першим етапом є подання офіційної заявки на вступ відповідно до статті 49 Договору про Європейський Союз. У заяві держава декларує своє прагнення приєднатися до Союзу та підтверджує прихильність до цінностей, визначених у статті 2, зокрема «повага до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права та прав людини» [3]. Цей крок має політичне значення, оскільки символізує цивілізаційний вибір держави. Подання заявки супроводжується наданням базової інформації про політичний устрій, економічний стан та рівень дотримання прав людини.

Далі слідує етап оцінки заявки Європейською комісією. Вона готує висновок (avis), у якому аналізує, наскільки держава відповідає Копенгагенським критеріям. «Цей етап має вирішальне значення, оскільки саме на його підставі Рада ЄС ухвалює рішення про надання державі статусу кандидата» [24]. Важливо зауважити, що такий статус не є гарантією вступу, але відкриває шлях до переговорного процесу. Україна отримала статус кандидата 23 червня 2022 року, що стало політичним сигналом підтримки з боку ЄС у контексті російської агресії [18]. (Додаток А).

Після отримання статусу кандидата розпочинається підготовка до переговорів. Цей етап включає заповнення опитувальника, аналіз національного законодавства, структури державного управління та економічної політики. «Європейська комісія оцінює не лише законодавчу відповідність, але й практичне функціонування інституцій, спроможних реалізовувати норми *acquis*» [9, с. 192]. У цьому контексті велике значення має інституційна спроможність держави, зокрема незалежність судової

влади, ефективність антикорупційних органів та спроможність здійснювати державну службу на засадах доброчесності.

Наступний етап — відкриття переговорів про приєднання. Рішення про це ухвалюється Радою ЄС одноголосно на основі рекомендацій Європейської комісії. «Процес переговорів поділяється на 35 тематичних розділів *acquis communautaire*, які охоплюють усі сфери державного управління: від свободи руху товарів до судової влади та захисту довкілля» [23]. Для кожного розділу встановлюється окрема дорожня карта, що містить конкретні зобов'язання та часові рамки. Переговори можуть тривати роками — наприклад, Хорватія вела їх з 2005 по 2011 рік.

Під час переговорного етапу важливим є тимчасове закриття окремих розділів, що відбувається після підтвердження відповідності законодавства та практики кандидата до вимог ЄС. Як наголошує Бондаренко Т., «Європейський Союз наполягає не лише на формальному ухваленні актів, але й на їх повноцінному впровадженні та наявності механізмів моніторингу» [1]. Наприклад, у сфері юстиції вимагається не лише прийняття законів, але й доведення ефективності їх реалізації через судову практику, незалежність прокурорського корпусу та наявність антикорупційної інфраструктури.

Після завершення переговорів та погодження усіх розділів формується договір про приєднання. Він має договірну природу і підписується між державою-кандидатом та всіма чинними членами ЄС. «Цей документ є завершенням формальної частини процесу і водночас фіксує політичну домовленість про новий етап у функціонуванні ЄС» [27]. Договір потребує ратифікації у всіх країнах-членах, що часто супроводжується дебатами, референдумами або парламентськими процедурами.

З моменту набуття чинності договору держава офіційно стає членом ЄС. Її представники долучаються до роботи в інституціях Союзу, громадяни набувають статусу громадян ЄС, а законодавство країни стає частиною європейського правового простору. «Членство надає повноцінний доступ до

внутрішнього ринку, структурних фондів, участі в спільній зовнішній і безпековій політиці» [25].

Крім правових аспектів, варто зважати на політичну складову процесу вступу. Європейський Союз розглядає не лише технічну відповідність держави критеріям, але й загальнополітичний контекст, у якому відбувається процес розширення. Як підкреслює Романюк Н., «рішення про відкриття переговорів або надання статусу кандидата значною мірою залежить від геополітичної ситуації та політичної волі ключових держав-членів» [16, с. 51]. У випадку України вирішальним аргументом стала не лише нормативна підготовка, а демонстрація політичної рішучості та стійкості в умовах війни.

Узагальнюючи, етапи вступу до ЄС можна умовно поділити на такі:

1. Подання заявки на вступ.
2. Підготовка та розгляд Європейською комісією (avis).
3. Надання статусу кандидата.
4. Підготовка до переговорів (опитувальники, оцінки законодавства).
5. Відкриття переговорів і розгляд 35 розділів *acquis*.
6. Тимчасове та остаточне закриття переговорних глав.
7. Укладання договору про вступ.
8. Ратифікація договору в усіх країнах-членах.
9. Офіційне набуття членства.

Як зазначає Європейська Комісія, «розширення — це не механічна процедура, а процес, що потребує взаємної довіри, політичної стабільності та спільного бачення майбутнього» [27]. Вступ до ЄС — це не лише юридичний процес, а трансформація держави, що змінює її внутрішню структуру, зовнішню політику та стратегічну ідентичність. Для України це не просто геополітичний курс, а «історичний виклик, який вимагає глибоких змін і довготривалої політичної послідовності» [1].

РОЗДІЛ 3

ПРАВОВІ ТА ПОЛІТИЧНІ НАСЛІДКИ ЧЛЕНСТВА В ЄС

3.1. Вплив членства в ЄС на національний суверенітет держави

Одним із найбільш дискусійних аспектів членства в Європейському Союзі є його вплив на національний суверенітет. У традиційному міжнародному праві суверенітет держави визначається як її здатність самостійно здійснювати владу на власній території без втручання зовнішніх акторів. Проте членство в ЄС істотно трансформує це поняття, пропонуючи замість абсолютного суверенітету — концепцію спільного або «переданого» суверенітету. Як зазначається в Договорі про Європейський Союз, «держави-члени добровільно й свідомо передають частину своїх повноважень інституціям Союзу задля досягнення спільних цілей» [3].

Цей процес не означає втрати суверенітету, а його трансформацію. Як підкреслює Майданик Л., «правова система ЄС базується на взаємному визнанні та узгодженні юрисдикцій, що дозволяє реалізовувати спільну політику без знищення правосуб'єктності держав-членів» [7, с. 90]. Суверенітет у межах ЄС розглядається не як абсолютна ізолюваність, а як здатність держави ефективно діяти в умовах взаємної залежності.

Важливо зазначити, що делегування повноважень інституціям ЄС має вибіркового характеру. Відповідно до принципу субсидіарності, «Союз діє лише в тих сферах, де цілі не можуть бути досягнуті державами-членами самостійно» [3]. Таким чином, зберігається баланс між наднаціональним управлінням та національною автономією. Наприклад, у сфері охорони здоров'я, освіти, культури ЄС має обмежені повноваження, залишаючи основні рішення національним урядам.

Водночас у таких сферах, як зовнішня торгівля, конкуренція, митна політика, монетарна політика (для країн єврозони) — саме інституції ЄС визначають основні напрямки. «У цих галузях право ЄС має примат над національним законодавством, а держава-член зобов'язана забезпечити його дотримання на всій своїй території» [27]. Прикладом цього є Суд ЄС,

рішення якого мають пряму дію й підлягають обов'язковому виконанню. У справі Van Gend en Loos (1963) Суд закріпив принцип прямої дії норм права ЄС, що фактично зменшило суверенну виключність держав у законодавчій сфері.

Проте, як зазначає Вдовічен А. А., «делегування частини суверенних функцій не означає втрати державності, а навпаки — підвищує її ефективність через колективне управління» [2, с. 38]. У сучасному світі абсолютна ізолюваність держав є утопією, а реальний суверенітет виявляється не у здатності діяти самостійно, а в спроможності ефективно вирішувати проблеми спільно з іншими. Саме тому ЄС пропонує не скасування національного суверенітету, а його новий формат — суверенітет через інтеграцію.

Цікаво, що членство в ЄС змінює не лише повноваження держави, а й її внутрішню правову структуру. «Національні конституції повинні бути приведені у відповідність до основоположних принципів права ЄС, включаючи принципи правової держави (додадок Б), незалежності суду, антикорупційної політики» [5, с. 28]. У деяких країнах (наприклад, Польщі чи Угорщині) конфлікт між національним та європейським правом став предметом гострих політичних дискусій і судових рішень. Як зазначає Юхимюк О. М., «право ЄС іноді вступає в колізію з конституційними положеннями держав-членів, проте в рамках ЄС пріоритет надається саме наднаціональному праву» [22, с. 219].

У контексті України важливо усвідомлювати, що набуття членства в ЄС потребує не лише внесення змін до законодавства, а й перегляду концепції державного суверенітету. Як зазначає Романюк Н., «європейська інтеграція змушує Україну переосмислити роль держави у глобалізованому світі, де суверенітет реалізується не через відокремленість, а через участь у наднаціональних структурах» [16, с. 52].

Інституційно делегування суверенітету оформлюється через участь держав-членів у прийнятті рішень в Раді ЄС, Європейському парламенті, Європейській комісії. Проте жодна країна не має права вето у ключових

сферах, що означає реальне обмеження одноосібної волі. «Участь у процедурі співвирішення не є гарантією контролю, але дозволяє впливати на політику Союзу» [27].

Таким чином, вплив членства в ЄС на суверенітет не є однозначно негативним чи позитивним явищем. Це складна політико-правова трансформація, у межах якої суверенітет набуває нової якості — як здатність брати участь у наднаціональному врядуванні, формувати політику Союзу та бути активним суб'єктом глобального права. Як підсумовує Бондаренко Т., «членство в ЄС — це не відмова від суверенітету, а його оновлення відповідно до викликів XXI століття» [1]. Для України це означає шлях не втрати, а посилення суверенітету через інтеграцію, солідарність та спільну відповідальність.

3.2. Економічні та соціальні переваги і виклики для країн-членів

Членство в Європейському Союзі передбачає не лише політичну інтеграцію та правову трансформацію, але й значні економічні й соціальні наслідки, які мають як позитивні, так і складні сторони. ЄС виступає не лише як наднаціональна структура (додаток В), а як глибоко інтегрований економічний простір, де кожна країна-член отримує доступ до єдиного ринку, фінансових інструментів і соціальних ініціатив. Разом із тим, вступ до ЄС супроводжується складними адаптаційними процесами, що вимагають від держав значних реформ, фінансової відповідальності та зміни соціальної політики. Як зазначається у дослідженні Bocconi University, «економічні вигоди від членства в ЄС проявляються насамперед у зростанні ВВП, припливі інвестицій та інтеграції у виробничі ланцюги Європи» [25].

Одна з ключових переваг членства полягає у доступі до єдиного ринку ЄС, який охоплює понад 450 мільйонів споживачів. «Єдиний ринок забезпечує вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили, створюючи умови для підвищення конкурентоспроможності національної економіки» [27]. Відкритість економічних кордонів знижує транзакційні витрати, усуває митні бар'єри, спрощує логістику та сприяє масштабуванню

бізнесу. Для малих і середніх підприємств це означає нові можливості для експорту, співпраці та залучення технологій.

Другим важливим економічним аспектом є можливість отримання фінансової допомоги з фондів ЄС. Як зазначає Порайко У., «міжнародні фінансові організації активно підтримують адаптацію нових членів до вимог ЄС через інструменти фінансування, технічної допомоги та кредитування інституційного розвитку» [9, с. 188]. Держави-члени мають право на кошти з Європейського фонду регіонального розвитку, фонду згуртованості, фонду сільського господарства тощо. Наприклад, Польща у перші десять років членства отримала понад 100 млрд євро фінансування на інфраструктурні, освітні, екологічні проєкти [8, с. 29].

Членство в ЄС також створює сприятливі умови для припливу прямих іноземних інвестицій (ПІІ). «Інвестори вбачають у країнах-членах гарантії стабільності, прозорості регуляції, захисту прав власності та доступу до великого ринку» [26]. Крім того, інтеграція у ланцюги доданої вартості ЄС дозволяє країнам оптимізувати виробничі процеси, експортувати продукцію в країни Союзу без квот і тарифів та підвищити рівень технологічного розвитку.

Проте, разом із беззаперечними економічними перевагами, членство в ЄС тягне за собою і низку викликів. По-перше, це — необхідність дотримання жорсткої фінансової дисципліни. Держави-члени зобов'язані утримувати бюджетний дефіцит та державний борг у межах критеріїв Маастрихтської угоди. «Це обмежує можливості національної бюджетної політики в кризових ситуаціях» [27]. По-друге, інтеграція в єдиний ринок може виявити структурну слабкість національної промисловості, що не здатна витримувати конкуренцію з розвиненими економіками.

Соціальна сфера також зазнає як позитивних, так і негативних змін. З одного боку, членство гарантує доступ до спільних європейських програм у сфері освіти, охорони здоров'я, науки, мобільності. Як зазначає Примуш М. В., «принцип соціальної згуртованості в ЄС реалізується через підтримку регіонів, боротьбу з безробіттям, інклюзивну політику» [10, с. 46]. Усі

громадяни держав-членів отримують однакові права на роботу, проживання, навчання в інших країнах Союзу, що розширює індивідуальні перспективи та сприяє особистому розвитку.

З іншого боку, відкриття ринку праці може спричинити «відтік мізків» з новоприйнятих країн, зокрема висококваліфікованих спеціалістів і молоді. У деяких випадках це створює дефіцит кадрів у критичних секторах, таких як медицина, інженерія, наука. «Соціальна міграція в межах ЄС має як інтеграційний, так і деструктивний ефект, залежно від внутрішньої стратегії держави» [28].

Окремо варто зазначити, що країни-члени зобов'язані дотримуватися соціального аспису, яке включає вимоги щодо рівності, охорони праці, захисту прав працівників. Це підвищує соціальні стандарти, але водночас потребує адаптації трудового законодавства, розвитку профспілкового руху, модернізації системи соціального забезпечення. Як зазначає Ірклієнко І., «європейські вимоги до соціальної політики стимулюють держави до гуманізації трудових відносин, але вимагають значних витрат» [4].

Україна вже сьогодні переживає вплив деяких економічних і соціальних процесів, пов'язаних із майбутнім членством у ЄС. Як зазначає Клименко Н. Г., «участь у програмах цивільного захисту, стандартизації, кризового реагування є лише частиною того пакету, який країна має прийняти в разі вступу» [5, с. 31]. У перспективі країна отримає доступ до програм розвитку сільських територій, регіонального фінансування, мобільності молоді (Erasmus+), що має позитивний вплив на соціальну стабільність.

Однак адаптація до ринкових механізмів і норм ЄС, з одного боку, створює умови для економічного зростання, а з іншого — вимагає зменшення державної підтримки окремих галузей, дерегуляції та зменшення субсидування. «Це може мати болючі наслідки для соціально чутливих верств населення, якщо не буде компенсоване державними механізмами підтримки» [27].

Таким чином, економічні та соціальні наслідки членства в ЄС є багатогранними. Вони включають:

- доступ до внутрішнього ринку та інвестицій;
- фінансову підтримку з фондів ЄС;
- підвищення стандартів соціального захисту;
- мобільність громадян;
- жорсткі вимоги до макроекономічної стабільності;
- структурні трансформації економіки;
- ризик посиленої міграції робочої сили.

Як підсумовує Чужиков В. І., «членство в ЄС — це водночас шанс на економічний прорив і випробування для стійкості соціальної системи держави» [21, с. 57]. Україна, рухаючись у напрямі повноправного членства, має не лише усвідомити вигоди, але й заздалегідь підготуватися до тих викликів, що супроводжують цей складний і незворотній процес.

ВИСНОВКИ

1. Європейський Союз як унікальне наднаціональне утворення трансформує класичне розуміння міжнародної організації, поєднуючи риси міждержавної співпраці та інтеграційної правової системи. Його правова природа ґрунтується на принципах наднаціональності, автономності правопорядку, прямої дії норм та примату права ЄС над національним законодавством. Як засвідчують численні положення Договору про ЄС, «Союз є результатом добровільного передання частини суверенітету державами-членами задля досягнення спільного блага». У цьому полягає його унікальність у порівнянні з класичними міжурядовими утвореннями. Держави-члени не лише об'єднують зусилля, а й погоджуються на реальні обмеження власної автономії в ім'я стабільності, демократії та правового порядку. Ця модель об'єднання є взірцем для інших регіонів світу, що прагнуть до тіснішої інтеграції.

2. Інститут членства в Європейському Союзі є комплексним політико-правовим механізмом, що відображає не тільки формальний статус держави, але й глибину її європейської інтеграції. Поняття членства охоплює сукупність зобов'язань держави перед інституціями ЄС, її участь у наднаціональному врядуванні та відповідальність за імплементацію *acquis communautaire*. Як наголошено у науковій доктрині, «членство в ЄС — це не стільки юридичний статус, скільки підтвердження ціннісної сумісності та функціональної готовності держави діяти за європейськими правилами». Це підтверджується на практиці нових держав-членів, які впродовж тривалого часу здійснювали масштабну трансформацію у політико-правовій, економічній та соціальній сферах.

3. Копенгагенські критерії залишаються наріжним каменем процесу розширення ЄС і є головним фільтром, який відокремлює формальну європейськість від реального членства. Ці критерії — політичні, економічні й правові — вимагають від країн-кандидатів не лише демонстрації намірів, але й практичного доведення здатності забезпечити

сталість демократичного ладу, ефективність ринкової економіки та повну імплементацію законодавства ЄС. Як зазначає Європейська Комісія, «відповідність критеріям має бути доведена не декларативно, а функціонально — через сталі результати та незалежні механізми контролю». Для України виконання Копенгагенських критеріїв є не лише умовою інтеграції, а частиною національного проєкту модернізації та відновлення після війни.

4. Процес вступу до ЄС є багатоступеневим, політико-правовим і процедурно врегульованим механізмом, що забезпечує адаптацію національних систем до європейських стандартів. Він складається з послідовних етапів — подання заявки, отримання статусу кандидата, переговорного процесу, узгодження *acquis*, підписання та ратифікації договору про вступ. Кожен з цих етапів вимагає не лише політичної волі, а й спроможності до інституційної реформи. Як справедливо зазначає Бондаренко Т., «вступ до ЄС — це не винагорода за прагнення, а підтвердження реальної готовності до спільного майбутнього». Вступ — це не кінцева мета, а початок нового етапу державності, побудованого на принципах солідарності, відповідальності та єдності.

5. Членство в ЄС глибоко впливає на національний суверенітет, трансформуючи його з абсолютного у функціональний, що реалізується через делегування повноважень та участь у наднаціональному врядуванні. Сучасне розуміння суверенітету не передбачає ізольованості держави, а навпаки — визначає її здатність впливати на рішення на вищому рівні. У цьому контексті «Європейський Союз є лабораторією нового типу суверенітету, в якому держава зберігає свою суб'єктність через участь у формуванні рішень, а не через ізоляцію». Для України така модель означає переосмислення конституційного устрою та впровадження концепції суверенітету як спільної відповідальності.

6. Економічні й соціальні наслідки членства в ЄС є одночасно перевагою і викликом для кожної держави-члена, вимагаючи стратегічного планування та інституційної витривалості. З одного боку,

країни отримують доступ до єдиного ринку, фінансових фондів, прямих інвестицій, підвищення стандартів праці та захисту прав людини. Як влучно підкреслює Чужиков В. І., «членство в ЄС — це можливість для стрибка в розвитку, але лише за умови інституційної готовності до швидкої адаптації». З іншого боку, держава стикається з конкуренцією, вимогами до фіскальної дисципліни, реформою економічної структури, що може викликати короткострокові соціальні потрясіння. Міграція робочої сили, «відтік мізків», необхідність підвищення витрат на соціальні гарантії — усе це потребує системної державної політики.

7. Для України членство в ЄС є не лише стратегічною метою, а засобом трансформації суспільства, утвердження верховенства права, зміцнення державних інституцій та досягнення справжньої економічної незалежності. Процес інтеграції на тлі війни набуває екзистенційного характеру: він є не лише вибором геополітичного напрямку, а питанням виживання та відновлення на принципах демократизму, відкритості й соціальної згуртованості. Як наголосили у Спільній заяві керівництва України, «вступ до Європейського Союзу — це історична місія нашого покоління». Україна має всі підстави, ресурс і рішучість пройти цей шлях, що стане не лише юридичним актом приєднання, а національним актом зрілості та самовизначення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко Т. Рекомендації з вивчення досвіду країн-членів ЄС та прогнозування стану економіки України у разі набуття членства в ЄС. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-58>(дата звернення: 17.04.2025).
2. Вдовічен А. А., Воронова О. В. Євроінтеграційні досягнення України на шляху до членства в ЄС: зовнішньоекономічний аспект. *Журнал "Інвестиції: практика та досвід"*. 2024. № 7. С. 35–41. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.7.35>(дата звернення: 17.04.2025).
3. Договір про Європейський Союз : Договір Європ. Союзу від 07.02.1992 : станом на 13 груд. 2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_029#Text(дата звернення: 17.04.2025).
4. Ірклієнко І. Ефективність розвитку підприємництва в країнах ЄС в контексті перспективи членства України в ЄС. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-126>(дата звернення: 17.04.2025).
5. Клименко Н. Г. Сутність механізму цивільного захисту ЄС та перспективи набуття Україною повноправного членства в ньому. *Public management*. 2022. № 5 (33). С. 23–33. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-5\(33\)-3](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2022-5(33)-3)(дата звернення: 17.04.2025).
6. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>(дата звернення: 17.04.2025).
7. Майданик Л. Право слідування: наближення до *acquis* ЄС. *Foreign trade: economics, finance, law*. 2023. Т. 129, № 4. С. 88–97. URL: [https://doi.org/10.31617/3.2023\(129\)08](https://doi.org/10.31617/3.2023(129)08)(дата звернення: 17.04.2025).

8. Окуньовська Ю. В., Неприцька Т. І. Діяльність польських громадських організацій після набуття Польщею повноправного членства у ЄС. *Політичне життя*. 2021. № 2. С. 26–31. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2021.2.4>(дата звернення: 17.04.2025).

9. Порайко У. Співпраця міжнародних фінансових організацій з державами-кандидатами на членство в Європейському Союзі. *Public management*. 2020. Т. 22, № 2. С. 185–196. URL: [https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-2\(22\)-185-196](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2020-2(22)-185-196)(дата звернення: 17.04.2025).

10.Примуш М. В. Тенденції здійснення процесу децентралізації у Європейському союзі. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки*. 2024. № 9. С. 44–48. URL: <https://doi.org/10.31558/2617-0248.2024.9.7>(дата звернення: 17.04.2025).

11.Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України щодо наближення законодавства України до права Європейського Союзу (acquis ЄС) : Постанова Каб. Міністрів України від 24.02.2016 № 160 : станом на 19 черв. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-2016-p#Text>(дата звернення: 17.04.2025).

12.Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>(дата звернення: 17.04.2025).

13.Про Звернення Верховної Ради України до держав - членів Європейського Союзу та інституцій Європейського Союзу щодо підтримки відкриття переговорів про вступ України до Європейського Союзу : Постанова Верхов. Ради України від 09.12.2023 № 3512-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3512-20#Text>(дата звернення: 17.04.2025).

14.Про Звернення Верховної Ради України до держав - членів Європейського Союзу та інституцій Європейського Союзу щодо підтримки надання Україні статусу країни - кандидата на вступ до ЄС : Постанова Верхов. Ради України від 19.06.2022 № 2298-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2298-20#Text>(дата звернення: 17.04.2025).

15.Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод : Протокол Ради Європи від 20.03.1952 : станом на 17 лип. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text(дата звернення: 17.04.2025).

16.Романюк Н., Нечипорук В. Перспективи членства України в ЄС в контексті російської агресії. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 3 (14). С. 44–60. URL: <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2022-03-44-60>(дата звернення: 17.04.2025).

17.Рудік Н. В. Концептуальна основа регіональної політики в Україні та Європейському Союзі. *Juridical scientific and electronic journal*. 2023. № 8. С. 65–68. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/12>(дата звернення: 17.04.2025).

18.Спільна заява Президента України Володимира Зеленського, Голови Верховної Ради України Руслана Стефанчука, Прем'єр-міністра України Дениса Шмигала щодо рішення Європейської Ради про надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі : Заява Президента України від 02.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-22#Text>(дата звернення: 17.04.2025).

19.Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 : станом на 30 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text(дата звернення: 17.04.2025).

20.Хартія основних прав Європейського Союзу : Хартія Європ. Союзу від 07.12.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_524#Text(дата звернення: 17.04.2025).

21.Чужиков В. І., Старченко А. В. Трансформація монетарної парадигми в Європейському Союзі. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 5. С. 52–59. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.5.52>(дата звернення: 17.04.2025).

22.Юхимюк О. М. Право ЄС та його принципи в рішеннях конституційного трибуналу республіки Польща перед вступом у ЄС: досвід для України. *New Ukrainian Law*. 2023. Т. 2. С. 215–221. URL: <https://doi.org/10.51989/nul.2022.6.2.33>(дата звернення: 17.04.2025).

23.Accession criteria (Copenhagen criteria) // EUR-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum%3Aaccession_criteria_copenhagen (дата звернення: 27.05.2025).

24.Panchulidze, E., Youngs, R. Beyond the Copenhagen Criteria: Rethinking the Political Conditions of EU Accession // Carnegie Europe. 2024. URL: <https://carnegieendowment.org/research/2024/06/rethinking-eu-accession-criteria?center=europe&lang=en> (дата звернення: 27.05.2025).

25.The Economic Benefit of EU Membership // Bocconi University. 2024. URL: <https://www.unibocconi.it/en/news/economic-benefit-eu-membership> (дата звернення: 27.05.2025).

26.Economic Benefits from Deep Integration: 20 years after the 2004 EU Enlargement // International Monetary Fund. 2025. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2025/02/21/Economic-Benefits-from-Deep-Integration-20-years-after-the-2004-EU-Enlargement-562168> (дата звернення: 27.05.2025).

27.European Union law // EBSCO Research Starters. URL: <https://www.ebsco.com/research-starters/law/european-union-law> (дата звернення: 27.05.2025).

28.How Does the European Union Work? // Council on Foreign Relations.
URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/how-does-european-union-work> (дата
звернення: 27.05.2025).

29.Understanding the EU Enlargement Process: Potential Changes and
Challenges // SSRN. 2024. URL:
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=5034012 (дата звернення:
27.05.2025).

30.The Political Implications of the Enlargement of the European Union //
CVCE.eu. URL: [https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-
d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/7f0adb47-d7ca-4b23-a459-79b68538c4f4](https://www.cvce.eu/en/recherche/unit-content/-/unit/02bb76df-d066-4c08-a58a-d4686a3e68ff/7f0adb47-d7ca-4b23-a459-79b68538c4f4) (дата
звернення: 27.05.2025).

ДОДАТОК А

Порівняльна таблиця норм *Acquis Communautaire* та національного законодавства країн-кандидатів

Сфера законодавства	Типові розбіжності	Шляхи адаптації	Приклад країни-кандидата
Конкурентне право	Різний рівень державного регулювання економіки, відмінності в антимонопольній політиці.	Прийняття нових законів про конкуренцію, зміна існуючих, посилення контролю антимонопольних органів.	Україна: прийняття Закону України "Про захист економічної конкуренції", гармонізація з Директивами ЄС щодо зловживання домінуючим становищем, державної допомоги.
Захист споживачів	Відмінності в рівні захисту прав споживачів, різні стандарти якості товарів і послуг.	Ухвалення нових законів про захист прав споживачів, гармонізація з Директивами ЄС щодо захисту прав споживачів у сфері електронної комерції, фінансових послуг тощо.	Сербія: впровадження європейських стандартів у сфері безпеки харчових продуктів, захисту прав споживачів при купівлі товарів дистанційно.
Екологічне право	Різні стандарти екологічної безпеки, відмінності у підходах до управління відходами.	Прийняття нових екологічних законів, створення системи моніторингу довкілля, інвестиції в очищення води та повітря.	Албанія: впровадження директив ЄС щодо відходів, очищення стічних вод, якості повітря.
Сільське господарство	Різні системи субсидування сільського господарства, відмінності в стандартах виробництва сільськогосподарської продукції.	Реформування аграрної політики, впровадження єдиної сільськогосподарської політики ЄС, адаптація до стандартів безпечності харчових продуктів.	Чорногорія: реформування системи субсидування, впровадження стандартів якості для експорту сільськогосподарської продукції.
Юстиція та внутрішні справи	Різні системи правосуддя, відмінності в процедурах розслідування злочинів.	Реформування судової системи, боротьба з корупцією, гармонізація кримінального процесуального кодексу з європейськими стандартами.	Молдова: реформування прокуратури, боротьба з організованою злочинністю, впровадження європейських стандартів у сфері боротьби з відмиванням коштів.

ДОДАТОК Б

Принципи діяльності Європейського Союзу: таблиця

Принцип	Опис
Верховенство права	Всі дії ЄС, його інституцій та країн-членів ґрунтуються на верховенстві права. Це означає, що всі дії повинні відповідати договорам ЄС та загальновизнаним принципам права.
Демократія	ЄС є демократичним союзом, в якому громадяни мають право брати участь у прийнятті рішень через вибори представників до Європейського парламенту та національних парламентів.
Права людини	ЄС заснований на загальновизнаних правах людини, як вони викладені у Європейській конвенції з прав людини та інших міжнародних документах.
Рівність	Всі громадяни ЄС є рівними перед законом, незалежно від їхньої національності, раси, статі, релігії чи політичних поглядів.
Солідарність	Країни-члени ЄС солідарні одна з одною і діють спільно для вирішення спільних проблем та досягнення спільних цілей.
Субсидіарність	Рішення мають прийматися на найнижчому можливому рівні управління. Це означає, що питання, які можуть бути вирішені на національному або місцевому рівні, не повинні передаватися на рівень ЄС.
Пропорційність	Заходи, що вживаються ЄС, повинні бути пропорційними поставленим цілям. Це означає, що не можна використовувати більш суворі заходи, ніж це необхідно для досягнення мети.
Відкритість та прозорість	Діяльність ЄС є відкритою та прозорою, а громадяни мають право на доступ до інформації.

ДОДАТОК В

Інституційна структура Європейського Союзу

